

Prof. Tinbergen's terminologie met „irrelevant" aangeduid. Opdat een variabele als instrument gebruikt kan worden is het nodig dat deze variabele de doelstellingen niet alleen in belangrijke mate, maar ook op met betrekkelijke zekerheid voorspelbare wijze beïnvloedt. Van deze beide voorwaarden legt de heer Tinbergen de nadruk op de eerste; de laatste moet echter evenzeer vervuld zijn wil het ingrijpen, dat immers steeds kosten veroorzaakt, werkelijk een verbetering in vergelijking met het vrije spel der maatschappelijke krachten teweegbrengen. Dit heb ik met de stelregel „bij twijfel onthoudt u" willen uitdrukken. Volstrekte zekerheid kan uiteraard niet verlangd worden; die komt in de econometrie nu eenmaal niet voor. Men moet er zich echter wel voortdurend van bewust zijn dat zowel het model als de erin optredende getallenwaarden slechts benaderingen zijn. Naarmate deze benaderingen verder van de werkelijkheid afwijken wordt het minder geoorloofd Prof. Tinbergen's theorie, die erop neerkomt schattingen als exact te behandelen, toe te passen.

Met de geciteerde regel heb ik natuurlijk niet bedoeld wat men misschien uit blz. 241 van zijn antwoord zou concluderen, dat men zich bij twijfel van econometrisch onderzoek dient te onthouden. Daartoe bestaat bij twijfel des te meer aanleiding. Dat de overheidspolitiek er slechts wel bij kan varen als men zich, o.a. door middel van econometrische modellen, van haar indirecte gevolgen rekenschap geeft behoeft evenmin betoog. Ik heb er slechts op willen wijzen dat men door de aan de modellen eigen onzekerheden buiten beschouwing te laten voorbarige toepassingen in de hand werkt en daarmee is noch de welvaart noch de econometrie gediend. Van het gevaar van dergelijke voorbarige toepassingen geeft de jongste ontwikkeling der input-output-analyse in de Verenigde Staten een waarschuwend voorbeeld; deze van oorsprong wetenschappelijke techniek werd hier nl. het slachtoffer van politieke tegenstand, en dit was niet geheel onverdiend. Zolang Prof. Tinbergen de toepassing van zijn denkbeelden zelf in handen heeft behoeft men zich over dit gevaar voor Nederland niet ongerust te maken, daar hij de door mij besproken moeilijkheden ongetwijfeld in gedachten houdt. Deze moeilijkheden hadden in zijn publicaties echter wel wat meer nadruk kunnen krijgen.

Stanford University.

H. S. HOUTHAKKER.

Repliek.

De heer Houthakker heeft gelijk dat bij onthouding t.a.v. de loonpolitiek niet de loonvoet gelijk aan nul (d.w.z. onveranderd) gesteld zou moeten worden; zoals hij ook vermeldt zou dit bv. wel het geval zijn indien er onthouding zou zijn t.a.v. een bepaalde belastingsoort: het tarief daarvan zou dan = 0 zijn. Bij de loonpolitiek zou men een onderscheid kunnen maken tussen een gedeelte van het loon dat door marktfactoren en een „autonoom" gedeelte dat door regeringsingrijpen tot stand zou komen. En dat laatste zou, bij een politiek van onthouding, gelijk aan nul gesteld worden. Er rest de vraag, of dit een voldoende juiste weergave van de werkelijkheid is. Men zou dit kunnen bestrijden door te zeggen: de regering keurt in werkelijkheid het loon als zodanig en niet de autonome component goed. Ter verdediging van mijn hierboven gegeven verrijnde formulering kan ik intussen aan-

voeren dat de eigelijke regeringsinvloed toch slechts die autonome component is. Men ontmoet soortgelijke problemen bij rantsoenering. Stelt de overheid het rantsoen vast of mag men zeggen dat haar eigelijke ingrijpen slechts betreft het verschil tussen het rantsoen en de vrije vraag?

Professor Houthakker's opmerking dat elke politiek kosten meebrengt en dat wanneer de voordelen van die politiek daartegen niet opwegen, zij beter achterwege kan blijven, kan ik volkomen aanvaarden. Zij wordt in mijn aangekondigde tweede deeltje eigenlijk ook gebruikt. En zo kan ik dus aanvaarden dat er gevallen van onzekerheid zijn, waar men zich inderdaad heeft te onthouden. Er zijn er andere waar ik meen dat deze conclusie niet hoeft te worden getrokken.

Met deze enkele opmerkingen van beide zijden hebben wij, naar ik hoop, de lezers voldoende gedocumenteerd om voor zich zelf een standpunt te kiezen.

J. TINBERGEN.
